

Warszawa, 8 sierpnia 2016 r.

Opinia Obywateli Nauki o projekcie Ustawy o zmianie ustawy o zasadach finansowania nauki, ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz ustawy o Narodowym Centrum Nauki z 22 lipca 2016 r.

W przesłanym do zaopiniowania projekcie *Ustawy o zmianie ustawy o zasadach finansowania nauki, ustawy o Narodowym Centrum Badań i Rozwoju oraz ustawy o Narodowym Centrum Nauki* zawarte są rozwiązania zarówno bardzo pozytywne, jak i budzące nasze wątpliwości. Na pewno doceniamy starania Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego, by doprowadzić do większej spójności obowiązujących aktów prawnych. Dobrym tego przykładem jest teoretycznie minimalna zmiana zawarta w art. 1, ust. 3 przesłanej ustawy (a dotyczącym art. 25, ust. 7 Ustawy o zasadach finansowania nauki...): dopiero dopisanie liczby „3” daje Ministrowi możliwość ustalenia i egzekwowania kryteriów przyznawania środków finansowych „bibliotekom naukowym niewchodzącym w skład jednostek naukowych”. Zdecydowanie zgodny z założeniami Obywateli Nauki jest zapis zawarty w art. 1, ust. 4 (dotyczy art. 30, ust. 3) – upublicznianie informacji w formie komunikatów „o środkach finansowych naukę przyznanych w formie dotacji zawierającej nazwy jednostek (...) oraz wysokość środków finansowych”, z pewnością sprzyja większej transparentności polskiej nauki.

W artykule 1, ust. 2 (dotyczy art. 18, ust. 6) pojawia się drobna zmiana, która wydaje się mieć przede wszystkim znaczenie retoryczne, ale jednocześnie może ona zmniejszyć liczbę jednostek mogących się ubiegać o zwiększenie dotacji. W obecnym brzmieniu popierane są między innymi działania prowadzące do „rozwoju gospodarczego”, w proponowanym brzmieniu działania takie ograniczać się będą do „wzrostu innowacyjności gospodarki”. Uważamy, że działania jednostek naukowych służące rozwojowi gospodarczemu w pełni zasługują na wsparcie, nawet jeśli przy okazji nie rozwijają trudnej do zdefiniowania „innowacyjnej gospodarki”.

Obywatele Nauki uznają za niepotrzebne wprowadzenie w ustawach dotyczących finansowania nauki w Polsce przepisów takich, jak ten z art. 1, ust. 5: „Do postępowania w sprawie przyznania kategorii naukowej nie stosuje się przepisów Kodeksu postępowania administracyjnego”. Zdajemy sobie sprawę, że chęć wprowadzenia tego rodzaju zapisów wynikać może z rozstrzygnięć w procesach (zob. wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, nr sygnatury V SA/Wa 282/13). Ale należy jednocześnie pamiętać, że to właśnie Kodeks postępowania administracyjnego w artykułach 1-3 wyraźnie stanowi, jakich postępowań on dotyczy, a jakich nie dotyczy. Ewentualna deklaracja zawarta w

odpowiednich ustawach dotyczących zasad finansowania nauki w Polsce ma tutaj drugorzędne znaczenie, chyba że chodzi jedynie o chęć poinformowania uczestników tego rodzaju postępowań o specyfice podejmowanych przez Ministra czy Dyrektorów decyzji. Ale przecież nie temu mają służyć nowelizowane ustawy.

Nasze poważne zaniepokojenie budzi zmiana w art. 1 ust. 3 opiniowanego projektu (dotyczy art. 25 ust. 4a Ustawy o zasadach finansowania nauki). Przewiduje się rezygnację z dotychczasowego zapisu uzależniającego przyznanie środków finansowych w ramach DUN na podniesienie poziomu naukowego i umiędzynarodawianie czasopism naukowych (i monografii) od ich publikacji w otwartym dostępie. Uzasadnienie nowelizacji tego artykułu zawarte w OSR uznajemy za nieprzekonujące. **Uważamy tę zmianę za bardzo złą i zdecydowanie się jej sprzeciwiamy.**

Proponowany znowelizowany zapis Ustawy, mówiący o wprowadzaniu wyników badań do obiegu międzynarodowego oraz zapewnieniu do nich dostępu przez sieć Internet jest ogólnikowy, niejasny, a przede wszystkim nie wyjaśnia, jakie modele publikacyjne są traktowane przez Ustawodawcę jako priorytetowe (przez Internet możliwe jest udostępnianie wyników badań także w modelach zamkniętych). Proponowana zmiana oddala polskie ustawodawstwo od standardów UE, stanowi również krok wstecz wobec poprzedniego stanu prawnego.

Przypominamy, że w październiku 2015 r. MNiSW przyjęło rekomendacje dotyczące polityki wdrażania otwartego dostępu w nauce, wypracowane w procesie konsultacji ze środowiskiem naukowym (dokument „Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce”), w których ściśle powiązanie dotacji z DUN z otwartymi modelami publikacyjnymi stanowiło ważny element zachęcający podmioty naukowe do podjęcia wysiłku w celu ich wprowadzania (zwracamy uwagę, że MNiSW nie przewidziało innych środków na realizację tej polityki). Proponowane zmiany w Ustawie oznaczają de facto wycofanie się przez MNiSW w tym zakresie z działań wspierających otwarte udostępnianie wyników badań finansowanych ze środków publicznych.

Konsekwencją wprowadzenia tej zmiany może być spowolnienie i utrudnienie procesu umiędzynarodawiania polskiej nauki, nie sprzyja ona zwiększaniu jej widoczności, a z pewnością nie ma nic wspólnego z promocją innowacyjnych rozwiązań w zakresie upowszechniania wiedzy. Zwracamy również uwagę na społeczne skutki tej zmiany: ze środków publicznych będzie możliwe finansowanie publikacji wyników badań realizowanych za pieniądze pochodzące z budżetu, nawet jeśli dostęp do tych publikacji podatnik będzie mógł uzyskać jedynie odpłatnie. Proponowana zmiana nie leży zatem w interesie społecznym, jest za to korzystna dla podmiotów komercyjnych. Budzi to zaniepokojenie co do efektywności wykorzystywania środków publicznych w ramach DUN.

Z ogromnym zaniepokojeniem konstatujemy, że autorzy proponowanej zmiany najwyraźniej nie dostrzegają znaczenia otwartego dostępu dla rozwoju nauki. Wielokrotnie podkreślaliśmy, że na tle nauki światowej polska nauka jest dramatycznie zapóźniona, jeśli chodzi o wprowadzanie otwartego dostępu do wyników badań, a proponowana zmiana jeszcze ten dystans zwiększy.